

DEĞER YARGILARINDAN KAYNAKLANAN ANA-BABA ERGEN ÇATIŞMASININ SOSYO EKONOMİK VE BENZERİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Gülter OSKAY(*)

GİRİŞ

Ana-babanın ergene karşı tutumu yanında daha birçok çeşitli çevresel faktör ana-baba ile ergen ilişkilerini etkilemekte, ergenin gelişme ve yetişmesinde gerekli uygun bir aile ortamı oluşturmada etken olmaktadır. Bu faktörlerin bazıları ana-baba tutumları ile yakından ilgili olup zamanla bu tutumların değişmesine neden olabilir. Ergenlerin yaşam ve davranışlarını etkileyen bu ailevi faktörler arasında ailenin sosyo-ekonomik düzeyi-Ana-babanın meslek grupları ile çalışma durumu, öğrenim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ile yaşanılan yer, ailedeki çocuk sayısı, doğum sırası ve kardeşler arası ilişkiler de sayılabilir. Bu çeşitli değişkenlerin birbiriyle olan karmaşık etkileri sosyal düzenin farklı düzeylerinde farklı temel yaşam şartları oluşturur. Böylece farklı sosyal sınıftan kişiler bu farklı yaşam şartlarının etkisiyle dünyayı farklı açılardan görerek farklı değerler oluştururlar. Bu farklı değerler ise davranışları etkiler. Bu nedenle farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ana-babaların çocukları ile olan ilişkilerinde de farklılıklar beklenir.

Bu araştırmanın amacı, yaş, yaşanılan yer, ailedeki çocuk sayısı ve doğum sırası, ana-babanın çalışma durumu, öğrenim düzeyi ve mesleği ile ailenin gelir durumu gibi çeşitli sosyo-ekonomik ve benzeri değişkenlerin, ana-baba ergen arasında, bazı değer yargıları yönünden, anlamlı düzeyde var olduğu saptanan çatışmayı (Oskay, 1981) etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarmaktır.

Aynı okula, hatta sınıfa devam eden öğrencilerimizin aile yapıları arasında sosyo-ekonomik ve benzeri değişkenler açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların ana-baba ergen çatışmasına olan etkilerinin bilinmesi ile gençlerin eğitim ve gelişimlerinde önemli rolleri olan ana-baba, yönetici, öğretmen ve danışmanların, farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin davranışlarına yönelik önemli değerler hakkında daha iyi bilinçlenmeleri, onlarla daha iyi ve olumlu ilişkiler kurmaları kolaylaşabilir. Araştırma bulgularının ışığı altında okullar Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Okul Aile İlişkilerini geliştirmek suretiyle öğrencileri daha iyi tanıyarak, gereksinim ve sorunlarına uygun bireysel yardım sağlayarak onların daha başarılı, mutlu ve uyumlu olmalarına katkıda bulunabilir. Ayrıca ergenlik dönemine ilişkin sorunların nedenlerine inilmesi, okul dışında da gençlik, Spor, Eğitim, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Sosyal Hizmet gibi örgütlerde

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

çalışan uzmanların, gençlerin özellik ve gereksinimlerine cevap verebilecek çeşitli yardım ve etkinlikleri organize ederek onlara daha iyi hizmet götürmelerini kolaylaştırabilir.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyo-ekonomik düzeyin çocuk yetiştirme uygulamalarına ve sağlanan çeşitli imkanlarla çocukların duygusal ve sosyal uyumu ile değer yargılarına ve dolayısıyla da ana-baba ergen çatışmasına olan etkilerini gösteren çeşitli sosyolojik ve psikolojik araştırmalar bulunmaktadır. Bunların bazıları aşağıda özetlenmiştir :

Çok sayıda araştırma, ana-babaların tutum ve çocuk yetiştirme davranışlarıyla çocuklar ve ergenlerce algılanma tarzlarında sosyo-ekonomik düzeye göre önemli farklılıklar bulunduğunu; alt sınıftan ana-babaların, çocuklarını, üst sınıftan ana-babalara göre daha az destekleyici ve daha çok kısıtlayıcı olduğunu göstermektedir (Bronfenbrenner, 1958; Mc Kinley, 1964; Kohn, 1963, 1969; Kerckhoff, 1972; Scheck ve Emerick, 1976).

Ana-baba davranışlarındaki farklılıklarla ilgili bazı tipik bulgularda orta sınıftan ana-babaların daha toleranslı davrandığı, daha az ceza verdiği, zorlayıcı yollara ve olumsuz sözel tedbirlere, özellikle şiddetli bedeni cezalara ve kısıtlayıcı kurallara daha az başvurma eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Walters ve Crandall, 1964; Sears, Maccoby ve Levin, 1957; Bayley ve Schaefer, 1960). Buna uygun olarak çocuk ve ergenler ana-babalarını çocuk yetiştirmedeki tutumlarına göre algılamaktadırlar. Verilere göre aşağı sınıftan ana-babalar, orta sınıftan ana-babalara göre daha otokrat ve reddedici (Elder, 1962), konuları demokratik bir şekilde tartışmaya daha az istekli (Psathas, 1957) ve çocuklarıyla ilgilenmede özellikle babalar daha az çaba harcamaya ve daha yetersiz olarak belirtilmektedir (Rosen, 1964). Bazı araştırmalara göre ana-baba ilişkilerinin kalitesini etkileyen bu farklılıkların bir kısmı ailedeki çocuk sayısından kaynaklanmış olabilir. (Elder ve Bowerman, 1963; Sears, Maccoby ve Levin, 1957; Hart, 1957).

Ergenlerin ana-babalarıyla uyuşmalarında sosyo-ekonomik düzeyin önemli bir değişken olduğunu belirten Nye da (1952) 1500 ergen üzerinde yapmış olduğu bir araştırmada, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde ergen ana-baba ilişkisinin daha iyi olduğu sonucuna varmıştır. Yaptıkları araştırmalarda Kohn (1968) ve Elder (1962) alt sınıftan ana-babaların, karar vermede, çocuklarının görüşlerini dikkate alma eğilimlerinin orta sınıftan ana-babalara göre daha az olduğunu belirtmektedir.

Türkiyede kent ve gecekondu yörelerindeki aileler üzerinde yapmış olduğu bir araştırmada Kongar (1972) çocukların serbestliği bakımından fazla değişimleri yansıtırken, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe değişme eğiliminin düşmekte olduğunu belirtmekte; bunun nedenini üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına yeterince serbestlik tanımış olması ile açıklamaktadır.

Ana-baba davranışlarıyla çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkileri araştıran Uluğtekin (1977) alt sosyo-ekonomik düzeydeki ana-babaların davranışlarının, üst sosyo-ekonomik düzeyde olanlara göre daha reddedici ve kısıtlayıcı olduğunu ortaya çıkarttığını belirtmektedir.

Ankara Üniversitesi ilk ve son sınıf öğrencileri arasındaki cinsel, dinsel, siyasal ve kültürel davranış farklılıklarını araştıran ve çeşitli sosyo-ekonomik ve demografik etmenlerin etkisini inceleyen Vassaf (1977) ilk ve son sınıf öğrencileri arasında genel olarak anlamlı farklar bulamamış; öğrencinin bu tip niteliklerini üniversite eğitimi süresinden çok sosyo-ekonomik etmenlerin belirlediği sonucuna varmıştır.

Okuyan ve çalışan gençler üzerinde aynı konuda yapmış olduğu bir araştırmada Tezcan (1981) düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan Gülveren Lisesi gençlerinin, ana-babalarıyla, üst sosyo-ekonomik düzeydeki kolej öğrencilerine göre daha fazla çatışmakta oldukları sonucuna varmıştır.

YÖNTEM

ÖRNEKLEM :

Araştırma örneklemini Çankaya Lisesi II. sınıf evrenini oluşturan, farklı düzeyde sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip 500 öğrenci arasından seçilmiş 116 kız, 84 ü erkek 200 öğrenci ile bu öğrencilerin ana-babaları oluşturmaktadır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

1.TUTUM ANKETİ :

Öğrencilerle ana-babalarının çeşitli konularla ilgili değer yargılarını saptamak amacı ile biri ana-babalar, diğeri öğrenciler için olmak üzere, içerik yönünden aynı, ifade yönünden farklı iki anket araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu anketlerin herbirinde ana-baba ile ergenler arasında anlaşmazlık yaratabileceği düşünülen meslek seçimi, gelecek, aile ve arkadaşlık ilişkileri, para harcama, giyim kuşam ve görünüş, sigara ve içki alışkanlığı, aile disiplini ve eğitsel tutumu, dini, siyasal ve felsefi düşünceler, kişisel ve sosyal ilişkiler, belirli bir cinse verilen rol gibi değerlerle ilgili 25 soru bulunmaktadır.

Anketler öğrencilere sınıfta topluca, ana-babalara ise evlerinde ya da iş yerlerinde teker teker görüşme yolu ile araştırmacı tarafından uygulanmış, deneklerin anket sorularına "Evet" ya da "Hayır" şeklinde cevap vermeleri istenmiştir.

II. KİŞİSEL BİLGİ FİŞİ

Örnekleme alınacak öğrencilerin yaş, cinsiyet, yaşamın çoğunu geçirdiği yer, kardeş sayısı, doğum sırası ile ana-babalarının çalışma durumu, öğrenim düzeyi, meslek grubu ve ailenin gelir düzeyi gibi değişkenlerle ilgili özelliklerini saptamak amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanıp sınıfta öğrencilere topluca uygulanmış 20 maddelik bir fiştir.

VERİLERİN ANALİZİ

Tutum anketindeki 25 maddenin herbirine ana-baba ve ergenlik dönemindeki çocuklarının "Evet" ya da "Hayır" şeklinde vermiş oldukları cevaplar çocuk-anne ve çocuk-baba çiftlerinde karşılaştırılarak 25 maddenin herbirine verilen cevaplar içinde anlaşmazlık ya da çatışma ifade eden farklı cevaplar yani "Evet-Hayır" cevapları belirlenip toplanarak çocuk-anne ve çocuk-baba ikili gruplarının herbiri için birer

çatışma puanı bulunmuş; daha sonra bu iki puanın ortalaması alınarak her öğrencinin ana-babası ile çatışma durumunu gösteren bir çatışma indeks puanı elde edilmiştir. Tutum anketindeki maddelerle, bağımsız değişkenlerin sayıca fazla olması nedeniyle, her maddenin 10 farklı değişkenle ilişkisinin ayrı ayrı bulunmasını bilgi işlem de üstlenemediğinden her öğrenci için bir çatışma indeks puanı elde etme yoluna gidilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin, yaşı, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babanın çalışma durumu, öğrenim düzeyi, mesleği, ailenin aylık geliri gibi çeşitli sosyo-ekonomik ve benzeri 10 değişken, bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Her bağımsız değişkenin alt gruplarındaki çatışma indeks puanı ortalamaları birbirleriyle karşılaştırılarak her değişkendeki gruplar arası farklılıklar saptanmış ve bu farklılıkların önem dereceleri t testi yöntemi kullanılarak saptanmıştır. İstatistiksel işlemlerin yapılmasında Hacettepe Bilgi İşlem Merkezinden yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmada kullanılan 10 bağımsız değişkenin herbiri ile ilgili alt gruplar, bu gruplardaki çatışma indeks puanı ortalamaları, standart kaymaları, alt grupların karşılaştırılmasından elde edilen t değerleri ve farkın önem derecesi ile ilgili sonuç ayrı ayrı birer tablo halinde verilmiştir. Her değişkenle ilgili olarak tablolar birer birer ele alınarak tanımlanmış, bulgularla ilgili yorumlamalar yapılarak sonuçlar benzer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır.

1. ÖĞRENCİLERİN, YAŞLARINA GÖRE, ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Öğrencilerin, yaşlarına göre, ana-babalarıyla çatışma düzeylerini gösteren bulgular TABLO I de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Yaşlarına Göre Ana-Babalarıyla Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

	Öğrencinin Yaşı	n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	20 ve daha yukarı	17	9.65	2.14	t 12 = 0.21 t 13 = 0.92 t 14 = 1.78	
2	19 Yaş	28	9.79	2.13	t 23 = 1.38 t 24 = 2.48	Önemli (p < 02)
3	18 Yaş	57	9.07	2.29	t 34 = 1.28	
4	17 ve daha aşağı	28	8.58	2.30		

TABLO 1 de görüleceği üzere öğrencilerin yaş gruplarına göre ana-babalarıyla çatışma düzeyleri incelendiği zaman en az çatışmanın 8.58 çatışma indeks ortalaması ile 17 ve daha aşağı yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu yaş grubu lise ikinci sınıf öğrencileri için normal yaş düzeyini temsil etmektedir. Ancak onsekiz, ondokuz, yirmi ve daha ileri yaş gruplarına doğru gidildikçe, yani normal sınıf yaşından daha ileri yaşlara çıkıldıkça öğrencilerin ana-babalarıyla çatışma düzeylerinin de sırasıyla 9.07, 9.97 ve 9.65 çatışma indeks ortalamaları ile yükseldiği dikkati çekmektedir. Sınıfta kalma, bazı imkansızlıklar nedeni ile okula geç başlama, köyden şehire göç etme gibi çeşitli nedenlerle kendi yaş grubu ile okuma imkânını yitiren bu öğrencilerin psikolojik açıdan normal sınıf yaşındaki öğrencilerden daha problemli olabilecekleri dikkate alınacak olursa normal yaş grubuna göre ana-babaları ile daha fazla anlaşmazlık içinde bulunabilecekleri düşünülebilir. Özellikle baba ile çatışma indeks ortalamaları incelendiği zaman 1. ve 2. gruptaki öğrencilerin 4. gruptakilere göre daha yüksek düzeyde çatışma içinde oldukları anlaşılmaktadır. Farklı yaş gruplarının çatışma indeks ortalamaları arasındaki t değerleri incelendiği zaman da en düşük yaş grubu olan 4. grup ile daha yüksek yaş gruplarını temsil eden 1. ve 2. gruplar arasında farklılık görülmektedir. Bu farklılıklar 2. ve 4. gruplar arasında daha açık olarak belirmiş ve .02 düzeyinde önemli bulunmuştur. Bu sonuca göre ondokuz yaş grubunun ana-babası ile onyediyi ve aşağı yaş grubuna göre daha fazla çatışmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedeni, kanımca gencin büyüdükçe ana-babadan bağımsız olma istek ve ihtiyacının artması ile kişiliğini kabul ettirme çabasına karşı ana-babanın gösterdiği olumsuz tepkiye bağlanabilir.

2. YAŞAMLARININ ÇOĞUNU GEÇİRDİKLERİ YERE GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yere göre öğrencilerin ana-babalarıyla çatışma düzeylerini gösteren bulgular TABLO 2 de verilmiştir.

Tablo 2: Yaşamlarının Çoğunu Geçirdikleri Yere Göre Öğrencilerin Ana-Babalarıyla Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Yaşamın Çoğunun Geçirildiği yer	n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1 Şehir	177	8.81	2.23	t 12 = 3.24	Önemli (p < .01)
2 Kasaba + Köy	23	10.45	2.39		

TABLO 2 de görüleceği gibi, öğrencilerin % 88.5 i yaşamlarının çoğunu şehirde % 11.5 i ise kasaba ve köyde geçirmiş bulunmaktadır. Bu iki grubun ana-babalarıyla çatışma düzeyleri incelendiği zaman, yaşamının çoğunu şehirde geçiren grubun çatışma indeks ortalamasının 8.81; kasaba ve köyde geçiren grubun çatışma indeks ortalamasının ise 10.45 ile daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre yaşamının çoğunu şehirde geçirmiş olan öğrencilerin, ana-babalarıyla, yaşamının çoğunu kasaba ve köyde geçirenlere göre daha az çatışmakta oldukları anlaşılmaktadır. Değişkenler arası t değerleri karşılaştırılarak yapılan kontrolde de bu iki grubun ana-babaları ile çatışma düzeyleri arasındaki fark .01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Yaşamlarının çoğunu kasaba ve köyde geçirmiş olan grubun tahsil, şehre yerleşme, iş bulma gibi çeşitli nedenlerle sonradan Ankara'ya gelmiş aile çocukları olabileceği düşünülürse, bu öğrencilerin köy ve kasaba yaşamı ile şehir yaşamı arasındaki farkı giderme ve yeni yaşamlarına uyum sağlama aşamasında, alışlagelmiş bazı değerleri korumaya çalışan ana-babalarıyla, birçok konuda, yaşamlarının çoğunu şehirde geçirenlere göre daha çok çatışmaları mantığa uygun görülmektedir. Ülkemizde yapılmış birçok araştırma da toplumumuzda özellikle köy ve kasaba gibi kırsal kesimdeki ailelerin tutucu, baskılı ve denetleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Şemin, 1964.; Günçe, 1969; Ekşi, 1969; Köknel, 1970; ve Özbek, 1971). Bu tür ailelerde ergenlik dönemindeki gencin aileden bağımsızlığını elde etmesi daha çatışmalı olmaktadır. Stott'un (1940) varmış olduğu sonuçlar da bu araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Stott'a göre kırsal bölgelerde yaşayan ana-babalar, ergenlik dönemindeki çocuklarına, şehirde yaşayan ana-babalara göre daha katı davranmakta ve aynı zamanda çocuklarına özgürlük tanımaya karşı daha az eğilim göstermektedirler. Lehmann'a göre de (1962) yaşamlarının büyük bir kısmını bir çiftlikte geçiren kız ve erkeklerin geleneksel değerler puan ortalamaları, şehirden gelen öğrencilerinkine göre daha yüksektir. Bath ve Lewis ise (1962) araştırma bulgularının aksine, kızlarına karşı genellikle katı davranacağı zannedilen kırsal bölgedeki ailelerden gelen deneklerin büyük bir çoğunluğunun katı davranışta bulunmadığı ve aynı zamanda kırsal ailelerden gelenlerle şehirde yaşayanlar arasında çatışma açısından önemli bir farklılık olmadığı sonucuna varmıştır.

3. AILEDEKİ ÇOCUK SAYISINA GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Ailedeki çocuk sayısına göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeylerini gösteren bulgular TABLO 3 de verilmiştir.

Tablo 3: Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Öğrencilerin Ana-Babaları ile Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları ile Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Ailedeki Çocuk Sayısı	n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1 Bir Çocuk	6	9.50	2.06	t 12 = 1.75 t 13 = 0.39 t 14 = 0.40 t 15 = 0.28	
2 İki Çocuk	47	8.06	1.86	t 23 = 2.67 t 24 = 2.16 t 25 = 3.81	Önemli (p<.01) Önemli (p<.05) Önemli (p<.001)
3 Üç Çocuk	58	9.14	2.18	t 34 = 0.18 t 35 = 1.34	
4 Dört Çocuk	55	9.06	2.62	t 45 = 1.33	
5 Beş ve daha fazla Çocuk	34	9.77	2.16		

TABLO 3 de beş grup olarak belirlenen, ailedeki çocuk sayısının ergenin ana-baba ile çatışma düzeyine etkisi olup olmadığı incelenmektedir. Beş grup içerisinde sayıca en üst sırayı % 29 ile üç çocuklu aileler almakta; daha sonra sırasıyla % 27.5 ile dört çocuklu; % 23.5 ile iki çocuklu, % 17 ile beş ve daha fazla çocuklu aileler gelmektedir. Sayıca en düşük sırayı ise % 3 ile tek çocuklu aileler almaktadır.

Buldukları aile içindeki çocuk sayısına göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeyleri incelendiğinde en üst sırayı, en yüksek çatışma indeks ortalaması olan 9.77 ile beş ve daha fazla çocuğu bulunan aile grubu almakta; bunu 9.50 çatışma indeks ortalaması ile tek çocuklu aileler izlemektedir. Ana-babaları ile çatışma düzeyi bakımından en düşük çatışma indeks ortalaması 8.06 ile iki çocuklu ailelerde görülmekte; çocuk sayısı yükseldikçe çatışma indeks ortalaması da sırasıyla üç çocuklu ailelerde 9.14, dört çocuklu ailelerde 9.06, beş ve daha fazla çocuklu

ailelerde ise 9.77 olmaktadır. Bu farklılıklar iki çocuklu ailelerle sırasıyla üç çocuklular arasında .01, dört çocuklular arasında .05 ve beş çocuklular arasında ise .001 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre ana-babasıyla en çok çatışmakta olan, kardeşi bulunmayan tek çocuklarla, kardeş sayısı fazla olan beş ve daha fazla çocuğu bulunan kalabalık ailelerdeki çocuklardır.

Bu araştırmada ilginç görülen diğer bir bulgu, tek çocukların sadece anne ile olan çatışma indeks ortalamalarının (tabloda yer almıyor) düşük (8.33), halbuki sadece baba ile olan çatışma indeks ortalamalarının yüksek (10.17) olduğudur. Bundan da tek çocukların annelerine oranla, babalarıyla daha çok konuda çatışmakta oldukları anlaşılmaktadır. Bunu, annenin çocuklarıyla aşırı derecede ilgilendiği, ona aşırı özgürlük tanıdığı, bunun da babayı, anne ile ilişkisinde ikinci plana attığı ve çocuğun davranışlarını kontrol ihtiyacı ile aşırı otoriter bir tutum içine girdiği şeklinde yorumlamak mümkündür.

Araştırma bulgularında belirlenen, kardeş sayısı fazla olan ailelerde ergenlerin ana-babaları ile daha fazla çatışmakta oldukları sonucunu destekleyici çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Örneğin kardeş sayısının baba ile anlaşmazlık sıklığının etkileyip etkilemediğini inceleyen Tezcan (1981) kardeş sayısı arttıkça "çok sık" anlaşmazlığa düşenlerin de artış gösterdiğini, "sık" anlaşmazlığa düştüğünü belirtenlerin ise altı kardeşe kadar, kardeş sayısına göre artış gösterdiğini, aynı şekilde "Bazan" diyenlerin ise üç kardeşten altı kardeşe kadar kardeş sayısınca artış gösterdiğini belirtmektedir. Edwards ve Brauburger'in (1973) bulgularına göre de ailedeki çocuk sayısı arttıkça ana-baba ile ergen arasındaki çatışma artmakta ve ergenin davranışlarını kontrol etmek için bedensel ceza gibi açık kontrol tekniklerinin de daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Büyük ve küçük aileler üzerinde yapmış olduğu bir araştırmada Nye (1952) da aileler küçüldükçe "uyum" puanlarının yükseldiğini bulmuştur. Hawkes, Burchinal ve Gardner'in (1958) birden beşe kadar ya da daha fazla kardeşi bulunan öğrenciler üzerinde yapmış oldukları bir araştırmada küçük ailelerde çocukların ana-baba ve kardeşlerle olan ilişkilerinin büyük ailelere göre anlamlı derecede daha iyi olduğu sonucuna varmışlardır. Bartow'a göre de (1961) ailedeki çocuk sayısı arttıkça kuralları çiğneme, karşı gelme, disiplin ve ceza ile ilgili problemlerin sıklığı da artmaktadır.

Çok çocuklu ailelerde, çocukların ana-babaları ile çatışma düzeyinin iki çocuklu ailelerdekine oranla anlamlı derecede yüksek oluşunun nedeni çocuk sayısının çokluğundan dolayı ana-babanın onlarla yeterince ilgilenemedikleri, büyük bir olasılıkla duygusal, bedensel, eğitimsel ve maddi olanaklardan yoksun oldukları ve otokratik disipline başvurdukları şeklinde yorumlanabilir. Bu yorumlamaları açıklayıcı ya da aydınlatıcı nitelikte çok sayıda araştırma yapılmıştır. Richer'e göre (1968) ailedeki çocuk sayısı arttıkça ana-babanın ailedeki ilişkileri idare etme yeteneği de zorlandığından baskı uygulama olasılığı artmaktadır. Büyük ailelerin daha katı ve otoriter bir kontrole dayanma olasılıkları küçük ailelere göre daha fazladır

(Holtzman ve Moore, 1965; Peterson ve Kunz, 1975; Blood ve Wolfe, 1960; Bossard ve Boll, 1956; Landis, 1954; Rainwater, 1960; Rosen, 1961; Templeton, 1962). Ailedeki çocuk sayısı çeşitli kontrol tekniklerinin, özellikle bedensel cezanın kullanılmasını açıklayıcı çok önemli bir faktördür (Elder ve Bowerman, 1963; Nye, Carlson ve Garrett, 1970). Bossard ve Boll'ün de belirttiği gibi çocuk sayısı fazla olan ailelerde ana-babalar çocukları, kendi isteklerine uymaları için zorlama eğilimindedirler. Çünkü sayıca daha büyük bir grubun, fonksiyonunu yerine getirmesinde bir miktar otoriter kontrole gereksinim vardır. bu nedenle böyle bir ailede çocukların teker teker ana-babayı etkileme güçleri daha zayıf görülmektedir. Yapılan birçok araştırma çocuk sayısı çok ailelerin çocuklar için, daha küçük ailelere göre, daha az destekleyici ve daha katı bir çevre oluşturduğunu göstermektedir (Elder ve Bowerman, 1963; Richardson, Burgess ve Burgess, 1983; Scheck ve Emerick, 1976). Bundan başka Richardson ve arkadaşlarına göre (1983) büyük ailelerdeki kaygı çocukların yaşlarının birbirine yakın olması ile de büsbütün artmış görülmektedir. Çocuklar arasındaki yaş farkının fazla olması, çocukların, ana-babadan, gelişimleri için çok şey bekledikleri dönemlerde ana-babanın baskısını hafifletici (Kidwell, 1981) ve çocuklar için birbirleriyle yarışma zorunda olmadan, ana-baba ilgisini sağlayıcı bir faktör olmaktadır (Clausen, 1966).

4. DOĞUM SIRASINA GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARIYLA ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Doğum sırasına göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeylerini gösteren bulgular TABLO 4 de verilmiştir.

TABLO 4 de görüleceği gibi ailedeki çocukların ana-babalarıyla anlaşmazlık düzeyleri, beş grupta belirlenen doğum sırasına göre incelendiği zaman en az çatışmanın 8.61 çatışma indeks ortalaması ile birinci çocukla olduğu; ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve yukarı doğum sıralarına doğru gidildikçe, çatışma indeks ortalamalarının da yükseldiği ve beşinci ve daha yukarı doğum sırasına giren grupta 10.70 e kadar çıktığı görülmektedir. Şöyle ki değişkenler arası t değerleri incelendiği zaman birinci sıradaki grupla beşinci ve yukarı grup arasındaki fark .02 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Yapılan bazı araştırmalar da ilk çocukların ana-babalarıyla olan karşılıklı etkileşimlerinin daha sonra doğan çocuklara göre daha devamlı ve yoğun olduğunu göstermektedir (Kammeyer, 1967; Lasko, 1954; Sears, Maccoby ve Levin, 1957). Buna göre ilk çocuklar ana-babalarını etkileme ve onlarla iyi ilişkiler kurma bakımından daha sonra doğanlara göre daha çok imkana sahip görülmektedir. İlk çocuk, kendi kuşağının ilk üyesi ve dolayısıyla yeni neslin görüşlerini ana-babaya aktaran ilk çocuk olarak onları etkileme imkânına sahiptir. Aynı zamanda Horrocks'a göre (1969) daha küçük kardeşler, ana-babanın direktiflerini değiştirmede ve gerektiği zaman onlarla anlaşmada liderlik ya da sözcülük yapmayı genellikle en büyük kardeşten beklerler. Bu nedenler ilk çocuğa kendi görüş ve isteklerini ana-babaya rahatça iletme ve onlarla ilişkilerini olgunlaştırma imkânı sağladığından ana-baba ile diğer kardeşlerine oranla daha az konuda çatışmış olması mantığa uygun görülmektedir.

Tablo 4: Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Ana-Babalarıyla Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeksi Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

	Doğum Sırası	n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	Birinci	76	8.61	2.35	t 12 = 0.455 t 13 = 1.76 t 14 = 1.16 t 15 = 2.31	Önemli (p<.01)
2	İkinci	51	8.78	1.93	t 23 = 1.47 t 24 = 0.93 t 25 = 2.51	Önemli (p<.05)
3	Üçüncü	32	9.47	2.25	t 34 = 0.25 t 35 = 1.37	
4	Dördüncü	20	9.30	2.47	t 45 = 1.40	
5	Beşinci ve Yukarısı	7	10.70	1.58		
0	Doğum Sırasını Belitmeyen	14	9.29	2.76		

Çocuğun ailedeki doğum sırasının yükselmesi, kardeş sayısının da artmış olduğunu göstermektedir. Nitekim TABLO 3 de yer alan ailedeki çocuk sayısı ile ilgili bulgularla, TABLO 4 de yer alan, çocuğun doğum sırası ile ilgili bulgular arasında, tek çocuk olmanın dışında, bir paralellik göze çarpmaktadır. Bu da ailedeki çocuk sayısı arttıkça, yani buna bağlı olarak çocuğun doğum sırası yükseldikçe, ana-baba ile çatışma düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir.

5. ANA-BABANIN ÇALIŞMA DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Ana-babaların çalışma durumuna göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeylerini belirleyen bulgular TABLO 5 de verilmiştir.

Tablo 5: Ana-Babaların Çalışma Durumuna Göre Öğrencilerin Ana-Babaları ile Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Stantard Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Ana-Babanın Çalışma Durumu		n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	Baba çalışıyor	6	9.50	2.06	t ₁₂ = 0.02 t ₁₃ = 0.86	
2	Anne+Baba Çalışıyor	31	8.94	2.23	t ₂₃ = 0.79	
3	Anne, Baba veya Her İkisi emekli, malül ve benzeri	14	9.50	2.20		

TABLO 5 de görüldüğü gibi anne-baba çalışma durumuna göre 3 grupta incelenmiştir. Örneklemdeki ailelerin % 77.5 gibi büyük bir çoğunluğunda sadece baba; % 15.5 inde ise hem anne hem de baba çalışmakta; geriye kalan % 7 sinde ise hem anne hem de baba, emeklilik malüllük ve benzeri nedenlerle evde bulunmaktadır. Bulgulara göre sadece babası çalışmakta olan gruba, hem annesi hem de babası çalışmakta olan grubun çatışma indeksi ortalaması 8.94 ile eşit düzeyde bulunmaktadır. Çatışma indeksi puanı ortalamasının en yüksek olduğu grup ise 9.50 ortalama ile anne babanın her ikisinin de emeklilik, malüllük ve sair nedenlerle çalışmadığı üçüncü gruptur. Bu gruba diğer iki grup arasındaki farklılık anlamlı sayılacak düzeyde bulunmama ile birlikte bu grupta ergenlerle ana babaları arasındaki çatışmanın ilk iki gruba göre daha fazla olduğu söylenebilir. Emekli, malül ya da benzeri durumlardaki ana-babaların genellikle yapacak işleri olmadığı ya da kendi sıkıntı ve yalnızlıklarını gidermek için zamanlarının çoğunu çocuklarıyla ilgilenmek ve onların davranışlarını devamlı ve hatta aşırı kontrol etmekle geçirebilecekleri düşünülürse, aşırı ilgi ve kontrolden pek hoşlanmayan ergenlerle diğer iki gruba göre daha fazla çatışmış olmaları gayet mantuki görülmektedir.

Araştırma sonucuna göre annenin çalışmasının öğrencilerin ana-babaları ile ilişki düzeylerinde herhangi bir farklılık yaratmadığı anlaşılmaktadır. Bu sonuç bu konuda yapılmış diğer bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Stolz'a göre (1961) annenin çalışması ile ergenin uyumu arasında hiçbir ilişki bulunmamaktadır. Çalışan annelerin çocuk yetiştirmedeki tutum ve uygulamalarında çalışmayan annelere göre bir farklılık bulunmamakta ve her iki grubun evlilikteki tatmin düzeyleri de birbirine benzemektedir (Siegel ve Haas, 1963). Bazı yazarlar da, annenin tam zamanlı çalışmasının çocukları çok az ya da hiç etkilemediği, etkisinin

genellikle olumlu bulunduğu sonucuna varmışlardır (O'Connell, 1983; Dworetzky, 1981; Yussen ve Santrock, 1984). Ana-baba çocuk ilişkilerinde, ana-babanın özellikleri ve çocuğa karşı tutumu yapısal faktörlerden daha önemli görülmektedir. Yussen ve Santrock (1984) bu açıdan tüm yaş grupları arasında ergenlerin en avantajlı durumda bulunduğu, hem erkek hem de kız ergenlerin annelerinin çalışmasından yararlanmış olduğu sonucuna varmıştır. Diğer birçok araştırma da annenin çalışmasının çocukları üzerinde olumlu etkileri olduğunu vurgulamaktadır. Tezcan (1981) çalışan annelerin çocuklarıyla çatışmasının çalışmayanlara göre daha az olduğunu belirtmekte ve neden olarak da çalışanların disiplin üzerinde fazla durmadıkları ve fazla kuralcı olmadıklarını göstermektedir. Woods (1972) tam zamanlı çalışan annelerin çocuklarının en uyumlu çocuklar olduğunu belirtmektedir. Çalışan annelerin ergenlik dönemindeki çocuklarının diğerlerine göre daha uyumlu olduğu Gold ve Andres (1966) ile Nelson (1971) tarafından da saptanmıştır.

Çalışan annelerin çocukları cinsiyet rolü kavramı açısından daha az farklılık göstermekte (Gold ve Andres, 1978) ve çalışmayan annelerin çocuklarına göre kız ve erkek rolleri arasında daha az farklılıklar algılamaktadırlar (Vogel ve arkadaşları, 1970).

Çalışan annelerin ergenlik dönemindeki kızlarının, çalışmayanlarınkine göre bağımsız, otonom ve aktif olmaları, annelerini en çok hayran oldukları kişi olarak göstermeleri (Douvan, 1963) ve anneleri çalışan üniversite öğrencilerinin en çok benzedikleri ve onun gibi olmak istedikleri kişi olarak annelerini göstermeleri (Baruch, 1972) onlarla iyi ilişkiler içinde olduklarını göstermektedir.

Douvan'ın (1963) ergenlik döneminde çocukları olan aileler üzerinde yapmış olduğu bir araştırmaya göre uyum sorunu gösteren tek çocuk grubu aşağı sınıftan olan ve tam zamanlı çalışan annelerin çocuklarıdır. Etaugh da (1974) bu konuda benzer sonuçlar elde etmiştir.

Ancak ana-baba ile çocuk ilişkilerinin incelenmesinde, genellikle ana-babanın özellikleri yapısal faktörlerden daha önemli görülmektedir. Hoffman'a göre (1960) yardımsever, huzurlu, tatmin olmuş ve sıcak ilişkiler gösteren çalışan anneler, aynı özellikleri gösteren çalışmayan anneler gibi iyi anne-baba olma eğilimindedirler. Smith de (1977) etkili ana-baba otoritesini çeşitli yapısal değişkenlerle çok az ilişkili görmekte, ancak çocuğun anne veya babayı bireysel bir kişi olarak algılayışı ile son derecede ilişkili bulmaktadır.

6. ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DURUMU

Annenin öğrenim düzeyine göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma durumunu belirleyen bulgular TABLO 6 da verilmiştir.

Tablo 6: Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Ana-Babaları İle Çatışma Durumunu Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Annenin Öğrenim Düzeyi		n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	Okur-yazar değil	44	9.77	2.42	t 12 = 0.96 t 13 = 1.88 t 14 = 3.15 t 15 = 2.35	Önemli (p<.01) Önemli (p<.05)
2	Okur-Yazar veya İlkokul Mezunu	63	9.33	2.27	t 23 = 1.31 t 24 = 2.43 t 25 = 1.93	Önemli (p<.02)
3	Orta Okul Mezunu	18	8.56	2.01	t 34 = 0.31 t 35 = 0.72	
4	Lise veya Dengi Okul Mezunu	62	8.39	2.09	t 45 = 0.60	
5	Üniversite veya Yüksek Okul Mezunu	13	8.00	2.25		

TABLO 6 da öğrencilerin 5 grupta düzenlenen anne öğrenim düzeylerine göre ana-babaları ile çatışma durumları incelenmiştir. Frekansı yüksek olan ve annelerin % 31.5 ini oluşturan "ilkokul mezunu" anne grubu ile % 31 ini oluşturan "lise mezunu" anneler grubu iki modlu bir dağılım oluşturmaktadır. Daha sonra sırasıyla % 22 ile "okur-yazar olmayan"; % 9 ile "ortaokul mezunu" ve % 6.5 ile "üniversite" veya "yüksek okul" mezunu anne grupları gelmektedir.

Annelerin öğrenim düzeylerine göre öğrencilerin ana-babalarıyla çatışma indeks ortalamaları karşılaştırıldığı zaman en yüksek çatışma indeks ortalaması 9.77 ile anneleri okur yazar olmayan birinci grupta görülmekte ve annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe çatışma indeks ortalamaları da öğrenim düzeyi ile ters orantılı olarak

düşmektedir. En düşük çatışma 8.00 indeks ortalaması ile anneleri üniversite veya yüksek okul düzeyinde öğrenim görmüş olan grupta görülmektedir. Hatta öğrencilerin ana,babaları ile değil de sadece anneleri ile olan çatışma indeks ortalamalarına bakılacak olursa bu grupta, ortalamanın 7.39 a kadar düştüğü görülmektedir. Bu oran, sadece babalar ele alınacak olursa 8.06 dır (Bu makalede öğrencilerin ana-babalarıyla çatışma indeks ortalamaları ele alındığı için sadece anne veya baba ile ilgili tablolar ayrı ayrı verilmemiştir). Örnekleme üniversite veya yüksek okul mezunu olan annelerin tümü en az kendi öğrenim düzeylerindeki kişilerle evli bulduklarına göre öğrencilerin bu grupta babalarına oranla anneleriyle daha az konuda çatışmakta oldukları söylenebilir.

Değişkenler arası t değerleri karşılaştırıldığı zaman okur-yazar olmayan birinci grupla lise mezunu olan dördüncü grup arasındaki farklılık .01 ve yine okur yazar olmayan birinci grupla üniversite veya yüksek okul mezunu olan beşinci grup arasındaki farklılık .05 düzeyinde; ilkokul mezunu olan ikinci grupla lise mezunu olan dördüncü grup arasındaki farklılık ise .02 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgulara göre annelerinin öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin ana-babaları ile çatışmalarının azalmakta olduğu sonucuna varılabilir. Bu sonuç diğer bazı araştırma sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir. Örneğin Smith ve Self (1980) annelerin tutumlarının, kızlarının tutumlarını yordamada önemli olduğu ve üniversite öğrenimi görmüş annelerin üniversite öğrenimi olmayanlara göre kız çocuklarıyla daha iyi anlaşmaları sonucuna varmıştır. Araştırmacılar aynı zamanda üniversite mezunu olan annelerin kızlarıyla daha iyi ve cinsiyet rolleri ile ilgili tutumlarının onlara aktarılmasını kolaylaştıracak düzeyde bir etkileşim kurabildiklerini savunmaktadır. Brogan ve Kutner de (1976) annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe tutumlarının daha az geleneksellik gösterdiği ve bu tutumların kızlarına aktarıldığı görüşünü desteklemektedir. Araştırma sonuçlarıyla az çok tutarlı görülen diğer bir araştırma Bayley ve Schaefer (1960) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmacılar da daha yüksek öğrenim görmüş üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarına daha fazla özgürlük tanıma ve onlarla işbirliği içinde olma eğiliminde oldukları; alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ise daha çok kontrol edici ve cezalandırıcı oldukları sonucuna varmıştır.

7. BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARIYLA ÇATIŞMA DURUMU

Babanın öğrenim düzeyine göre öğrencilerin ana-babalarıyla çatışma durumunu belirleyen bulgular TABLO 7 de verilmiştir.

Tablo 7: Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Ana-Babaları İle Çatışma Durumunu Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Babanın Öğrenim Düzeyi	n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1 Okur-yazar Değil	8	10.38	2.55	t 12 = 0.91 t 13 = 2.19 t 14 = 2.36 t 15 = 2.49	Önemli (p<.0.5) Önemli (p<.05) Önemli (p<.02)
2 Okur-yazar veya İlkokul Mezunu	90	9.59	2.33	t 23 = 1.81 t 24 = 2.58 t 25 = 3.38	Önemli (p<.02) Önemli (p<.001)
3 Orta Okul Mezunu	12	8.3	1.65	t 34 = 0.02 t 35 = 0.01	
4 Lise veya Dengi Okul Mezunu	29	8.34	2.04	t 45 = 0.04	
5 Üniversite veya Yüksek Okul Mezunu ve Lisans üstü Öğrenim görmüş	61	8.33	2.14		

TABLO 7 de görüleceği gibi babaların öğrenim düzeylerine göre aileler gruplandırıldığı zaman frekansların iki grupta daha fazla yoğunlaşarak, annelerin öğrenim düzeyinde olduğu gibi, iki modlu bir dağılım oluşturduğu görülmektedir. Yalnız annelerde "ilkokul mezunu" ile "lise mezunu" gruplarında göze çarpan birikim babalarda % 45 ile "ilkokul mezunu" ve %30.5 ile "üniversite ve yüksek okul" mezunu olan aile gruplarında görülmektedir. Daha sonra sırasıyla % 14.5 ile "lise mezunu", % 6 ile "ortaokul mezunu" ve % 4 ile okur-yazar olmayan babaların bulunduğu aile grupları gelmektedir.

Babaların öğrenim düzeylerine göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma indeks ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek çatışma indeks ortalamasının, tıpkı annelerde olduğu gibi, 10.38 ile babaların okur-yazar olmadığı birinci grupta bulunduğu görülmektedir. Annelerin okur yazar olmadığı grupta bu ortalama 9.77 dir. Babaların okur-yazar olmadığı ailelerde genellikle anneler de okur-yazar değildir. Çatışma indeks ortalamalarındaki bu farklılık, büyük bir olasılıkla, ailede hem anne hem de babanın okur-yazar olmamasından kaynaklanabilir. Bulgulara göre babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe çatışma indeks ortalamalarında düşme görülüyor. Şöyle ki babaların ilkökul mezunu olduğu grupta bu ortalama 9.59 iken ortaokul mezunu olduğu grupta 8.33 e düşmekte, babaların daha üst düzeyde öğrenim gördüğü son iki grupta da aşağı yukarı aynı çatışma indeks ortalamaları görülmektedir. Annelerin "lise mezunu" ya da "üniversite ve yüksek okul" mezunu olduğu gruplarda çatışma indeks ortalamalarında farkedilen sistemli düşüş babaların "Lise mezunu" ya da "üniversite ve Yüksek okul" mezunu olduğu gruplarda görülmemektedir. Bu sonuçlar da genellikle, ailelerde annelerin babalardan daha düşük öğrenim düzeyine sahip olmasından etkilenmiş olabilir. Buna rağmen gruplar arası t değerleri karşılaştırıldığı zaman okur-yazar olmayan birinci grupla ortaokul mezunu olan üçüncü, lise mezunu olan dördüncü ve üniversite ve yüksek okul mezunu olan beşinci gruplar arasındaki farklılıklar sırasıyla .05, .05 ve .02 düzeyinde; ve ilkökul mezunu olan ikinci grupla lise mezunu olan dördüncü ve üniversite ve yüksek okul mezunu olan beşinci gruplar arasındaki farklılıklar ise sırasıyla .02 ve .001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar da, babanın öğrenim düzeyinin yükselmesiyle ergen ve ana-babası arasındaki çatışmanın azaldığını açıkça göstermektedir. Tezcan'ın (1981) okuyan ve çalışan gençler üzerinde aynı konuda yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçları da bu araştırma sonuçlarıyla aynı doğrultudadır. Tezcan da baba öğrenimi ne kadar az ise onun çocuklarıyla çatışmasının o derecede artış gösterdiği, baba öğrenimi arttıkça çatışmanın azaldığı sonucuna varmıştır. Bu konu ile yakından ilişkili görülen diğer birçok araştırma sonuçları da bu araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. Örneğin Ünver ve arkadaşları (1986) 12-24 yaş grubundaki gençlerin sosyo-ekonomik durumunun en güvenilir bir ölçüsü olarak belirlenen (Spanier, 1976) babanın öğrenim düzeyinin; gencin ailesi ile olan ilişkilerinin niteliği, kişilik özellikleri ve bağımsız davranış gösterebilme yeteneği üzerinde önemli ölçüde olumlu etkisi bulunduğu sonucuna varmışlardır. Clements ve Oelke'ye göre de (1971) anne babaları liseyi bitirmeden okuldan ayrılan ergenlerin bütün problem alanlarıyla ilgili problem ortalamaları, anne babaları en az lise mezunu olan veya bir müddet üniversiteye devam eden ergenlerinkine göre daha yüksektir. Lehmann da (1962) babaları işçi sınıfına mensup ve ana-babaları liseye devam etmiş ya da tamamlamış olan öğrencilerin geleneksel değerler ortalamasını, babaları idareci ya da profesyonel bir meslek sahibi bulunan ve anne babaları üniversiteye devam etmiş olan öğrencilere göre daha yüksek bulmuştur.

8. ANNENİN MESLEĞİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Annenin mesleğine göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeylerini belirleyen bulgular TABLO 8 de verilmiştir.

Tablo 8: Annelerinin Mesleğine Göre Öğrencilerin Ana-Babalarıyla Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Annenin Mesleği		n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	İşçi (Nitelikli ve Niteliksiz)	8	10.38	2.55	t 13 = 1.97 t 16 = 1.34 t 17 = 1.19	
2	Esnaf ve Zanaatkar	1	13.00	0.00		
3	Memur (Devlet ve Özel)	26	8.42	2.02	t 36 = 1.00 t 37 = 2.36	Önemli (p<.05)
4	Serbest Meslek	1	12.00	0.00		
5	Çiftçi (Toprak Sahibi)	1	12.00	0.00		
6	Ev Hanımı	15	8.90	2.30		
7	Yukarıdakilerden Başka	2	12.00	3.00		
0	Cevapsız	4	10.00	1.73		

TABLO 8 de görüleceği gibi aileleri annelerinin mesleğine göre grupladığımız zaman % 79.5 gibi büyük bir çoğunluğunun "Ev Hanımı" olduğu, ancak %13 ünün memur, %3 ünün işçi olarak çalıştığı görülmektedir. Diğer meslek gruplarını oluşturan yüzdeler ise yorum yapılamıyacak kadar azdır. Anneleri memur olarak çalışan öğrencilerle anneleri ev hanımı olan öğrencilerin çatışma indeks ortalamaları arasında önemli sayılabilecek bir farklılık görülmemektedir. Bu sonuç TABLO 7 de incelenen, annenin çalışması veya çalışmaması durumunda elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Anneleri memur olarak çalışan grupla ev hanımı olan

grubun çatışma indeks ortalamaları arasında, memur olarak çalışan grubun lehine az bir fark görülmekte ise de yapılan t değerleri karşılaştırılmasında bu fark önemli bulunmamıştır. Anneleri memur olarak çalışan grupta 8.42, ev hanımı olan grupta ise 8.90 olan çatışma ortalaması, anneleri işçi olarak çalışan grupta 10.17 ye çıkmaktadır. Bu üç grup arasında yapılan t değerleri karşılaştırılmasında önemli bir farklılık bulunmamış olmasına rağmen, anneleri işçi olarak çalışan öğrencilerin anne babaları ile diğer iki gruba göre daha çok konuda çatışmakta oldukları söylenebilir. Bu sonuç Douvan'ın (1963) araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

9. BABANIN MESLEĞİNE GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANNE BABALARIYLA ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Babanın mesleğine göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeylerini belirleyen bulgular TABLO 9 da verilmiştir.

Tablo 9: Babalarının Mesleğine Göre Öğrencilerin Ana-Babaları İle Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Babanın Mesleği		n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	İşçi (Nitelikli ve Niteliksiz)	37	9.43	2.34	t 12 = 1.00 t 13 = 1.91 t 14 = 1.20 t 16 = 0.00 t 23 = 2.70	Önemli (p<.01)
2	Esnaf ve Zanaatkar	19	10.11	2.45	t 24 = 2.00 t 26 = 0.65	Önemli (p<.05)
3	Memur (Devlet ve Özel)	86	8.60	2.14	t 34 = 0.53 t 36 = 0.99	
4	Serbest Meslek	49	8.82	2.36	t 46 = 0.65	
5	Çiftçi (Toprak Sahibi)	1	10.00	0.00		
6	Yukarıdakilerden Başka	7	9.43	2.06		
0	Cevapsız	1	7.00	0.00		

TABLO 9 da görüldüğü gibi aileleri baba mesleklerine göre grupladığımız zaman en büyük grubu % 43 ile memur grubu oluşturmaktadır. Bundan sonra sırası ile % 24.5 i serbest meslekte; % 18.5 i işçi; % 9.5 i esnaf ve zanaatkar; % 0.5 i yani tek bir baba ise çiftçi olarak çalışmaktadır. Öğrencilerin % 3.5 i babalarını verilen meslek gruplarından hiçbirine sokamamış; % 0.5 i ise soruyu cevapsız bırakmıştır.

Baba mesleklerine göre öğrencilerin ana-babaları ile çatışma düzeyleri incelenecek olursa en düşük çatışma indeks ortalaması 8.60 ile memur grubunda görülmekte, bunu 8.90 ile serbest meslek grubu izlemektedir. Babaları işçi olarak çalışan grupta çatışma indeks ortalaması 9.43 e, esnaf ve zanaatkar olarak çalışan grupta ise daha da yükselerek 10.11 e kadar çıkmaktadır. Bu dört grubun çatışma indeks ortalamaları t değerleri yönünden karşılaştırıldığı zaman babaları esnaf ve zanaatkar olan grupla memur olan grup arasındaki farklılık .01 düzeyinde; serbest meslek sahibi olan grup arasındaki farklılık ise .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Babaları işçi olarak çalışan grupla diğer gruplar arasındaki farklılık t değerleri karşılaştırılmasında anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Ancak çatışma indeks ortalamalarına bakarak babaları işçi olan ergenlerin, babaları memur ve serbest meslek sahibi olan ergenlere göre ana-babalarıyla daha çok konuda çatışmakta oldukları söylenebilir. Sonuçlara göre ana-baba ile ergen arasındaki anlaşmazlığın en yüksek olduğu aileler babaların esnaf ve zanaatkar olduğu ailelerdir. Esnaf ve zanaatkar olarak çalışan babaların çoğunda sistemli bir çalışma düzeni bulunmaması, eve geliş saatlerinin belirli olmaması bunun yanında mesleklerini yürütebilmek için özellikle erkek çocuklarının iş gücünden de yararlanmak durumunda olmaları bu çocukların kendi hayatlarını yaşamalarını ve özgür olmalarını engelleyici bir neden olabilir. Halbuki ergenin kişiliğini geliştirebilmesi bağımsızlığını kazanabilmesi için özgürlüğe ve iyi arkadaşlık ilişkilerini geliştirecek zamana ihtiyacı vardır. bu nedenle ders dışındaki zamanını babasına yardım etmekle harcamaya zorlanan ergenin ana-babası ile ilişkileri bozulabilir. Bundan başka toplumumuzda genellikle esnaf ve zanaatkar olarak çalışanların öğrenim düzeyi de memur ve serbest meslek gruplarına göre daha düşük düzeydedir. Babanın öğrenim düzeyinin ise ana-baba ergen ilişkilerini etkileyici bir değişken olduğu bu çalışmada saptanmış bulunmaktadır.

10. AİLELERİN GELİR DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN ANA-BABALARI İLE ÇATIŞMA DÜZEYLERİ

Ailelerin gelir durumuna göre öğrencilerin ana babaları ile çatışma düzeylerini belirleyen bulgular TABLO 10 da verilmiştir.

Tablo 10: Ailelerin Gelir Durumuna Göre Öğrencilerin Ana-Babaları İle Çatışma Düzeylerini Belirleyen Çatışma İndeks Ortalamaları İle Standart Sapma ve t Değerleri Dağılımı

Ailenin Aylık Geliri		n	\bar{X}	S	t Değerleri	Sonuç
1	Ortanın altı	45	9.58	2.14	t ₁₂ = 1.49 t ₁₃ = 2.31	Önemli (p<.05)
2	Orta Halli	105	8.99	2.24	t ₂₃ = 1.32	
3	Ortanın Üstü	48	8.46	2.49		
0	Cevapsız	2	7.50	0.50		

TABLO 10 da görüldüğü gibi aileler gelir düzeylerine göre, "ortanın altı", "orta halli", ve "ortanın üstü" olmak üzere üç grup olarak ele alınmıştır.

Ailelerin gelir durumuna göre öğrencilerin ana-babalarıyla çatışma düzeyleri incelenecek olursa en yüksek çatışma indeks ortalamasının 9.58 ile gelir düzeyi en düşük olan birinci grupta bulunduğu, gelir düzeyi yükseldikçe çatışma indeks ortalamasının da gelir düzeyi ile ters orantılı olarak orta halli grupta 8.99 a ve ortanın üstündeki grupta ise 8.46 ya düştüğü görülmektedir. Değişkenler arası t değerleri karşılaştırıldığı zaman da gelir düzeyi ortanın altında olan birinci grupta, gelir düzeyi ortanın üstünde olan üçüncü grup arasındaki farklılık .05 düzeyinde önemli bulunmuştur. Bu bulgulara göre ailenin gelir düzeyi yükseldikçe ana-baba ile ergen arasındaki çatışmanın azalmakta olduğu söylenebilir. Bu araştırma bulgularını destekleyici nitelikte sayılan birçok araştırma alt gelir grubu çocuklarının üst-orta gelir grubu çocuklarına göre ana-babalarını daha az destekleyici ve daha çok cezalandırıcı olarak algıladıklarını göstermektedir (Bee., H. L. ve arkadaşları, 1969; Hess, R.D. ve Shipman, V.C. 1965; Kagan, S. ve Ender, P., 1975; Knight,G.P., Kagan, S. ve Buriel, R., 1982)

KAYNAKLAR

1. Bartow, J.A. "Family Size as Related to Child Rearing Practices". Journal of Home Economics, 1961, 54, 230.
2. Baruch, G.K. Maternal Role Pattern as Related to Self-Esteem and Parental Identification in College Women. Paper presented at the meeting of the Eastern Psychological Association, Boston, April, 1972.

3. Bath, J.A., and Lewis, E.C. "Attitudes of Young Female Adults Toward Some Areas of parent-Adolescent Conflict". *The Journal of Genetic Psychology*, 1962, 100, 241-253.
4. Bayley, N., and Schaefer, E.S. "Relationships Between Socioeconomic Variables and the Behavior of Mothers Toward Young Children." *Journal of Genetic Psychology*, 1960, 96 (March): 61-77.
5. Bee, H.L.; Von Egeren, L. F.; Streissguth, A.P.; Nyman, B.A., and Leckie, M.S. "Social Class Differences in Maternal Teaching Strategies and Speech Patterns." *Developmental Psychology*, 1969, 1, 726-734.
6. Blood, R.O. Jr., and Wolfe, D.M. *Husbands and Wives: The Dynamics of Married Living*, Glencoe, Illinois: The Free Press, 1960, 11-44
7. Bossard, J.S., and Boll, E. *The Large Family System*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1956.
8. Bossard, J.H.S., and Boll, E.S. *The Sociology of Child Development* (4th Ed.) New York: Harper and Row, 1966.
9. Brogan, D., and Kutner, N.G. "Measuring Sex Role Orientation: A Normative Approach." *Journal of Marriage and the Family*, 1976, 42, 31-39.
10. Bronfenbrenner, U. "Socialization and Social Class Through Time and Space", in Eleanor, E.; Maccoby, Theodore M. Newcomb and Eugene, L. Hartley (Eds.) *Readings in Social Psychology*: Henry Holt and Company, 1958, 400-425
11. Clausen, J.A. "Family Structure, Socialization and Personality", in *Review of Child Development Research*, Vol. 2, New York: The Russell Sage Foundation, 1966.
12. Clements, H.M., and Oelke, M.C. "Factors Related to Problems of Adolescents", in *Readings in Adolescent Psychology* (Edited by Marwin Powell, Allen H. Freirichs, Burgess Publishing Company). Minneapolis, Minnesota, 1971, 95-103
13. Douvan, E. "Employment and the Adolescent", in F. I. Nye, and L. W.. Hoffman (Eds.) *The Employed Mother in America*. Chicago: Rand Mc Nally, 1963.
14. Dworetzky (1981) - c.f. "The Effects of Maternal Employment on Adolescent Daughters" - Larry Jensen and Marilyn Borges (*Adolescence*, Vol. XXI. No. 83, Fall, 1986).
15. Edwards, J.N., and Brauburger, M.B. "Exchange and Parent Youth Conflict". *Journal of Marriage and the Family*, February 1973.
16. Ekşi, A. "1967-68 Yılı Mediko Sosyal merkezi Psikolojik Danışma Bölümü Çalışması ile ilgili Rapor". 1968 Öğrenci Hareketleri. Ankara: A.Ü. Eğitim Fak. Yay. No.7
17. Elder, G.H. "Structural Variations in the Child Rearing Relationship", *Sociometry*, 1962, 25, 427-434.
18. Elder, G.H., and Charles E. Bowerman. "Family Structure and Child Rearing Patterns". *American Sociological Review*, 1963, 28 (December): 891-905.
19. Etaugh, C. "Effect of Maternal Employment on Children: A Review of Recent Research". *Merrill Palmer Quarterly*, 1974, 20, 71-93.

20. Gold, D., and Andres, D. (1966) - (c.f. Barbara - Forisha Kovach. The Experience of Adolescence - Development in context, U.S.A: Scott, Foresman and Company, 1983).
21. Gold, D., and Andres, D. "Comparisons of Adolescent Children with Employed and Non-employed Mothers." Merrill-Palmer Quarterly, 1978, 24, 243-254.
22. Günçe, G. Türk Gençliğinin Ruhi Sorunlarına Ankara Ruh Sağlığı ve Araştırma Dispanserine gelen Problemlü Gençler Açısından bir bakış", 1968 Yılı Öğrenci Hareketleri. Ankara: A.Ü. Eğitim Fak. Yay. No. 7.
23. Hart, I. "Maternal Child-Rearing Practices and Authoritarian Ideology". Journal of Abnormal and Social Psychology, 1957, 55 (September): 232-237.
24. Hawkes, G.R., Burchinal, L.G., and Gardner, B. "Family size and Adjustment of Children". Marriage and Family Living, 1958, 20, 65-68.
25. Hess, R.D., and Shipman, V.C. "Early Experience and the Socialization of Cognitive Modes in Children". Child Development, 1965, 36, 869-886.
26. Hoffman, M.L. "Power Assertion by the Parent and its Impact on the Child". Child Development, 1960, 31, 129-143.
27. Holtzman, W.H., and Moore, B.M. (1965): Family Structure and Youth Attitudes (c.f. Gary M, Ingersoll, 1982).
28. Horrocks, J.E., The Psychology of Adolescence (3 rd Edition) Boston: Houghton Mifflin, 1969.
29. Kagan, S., and Ender, P., Maternal Response to Success and Failure of Anglo-American, Mexican-American and Mexican Children. Child Development, 1975, 46, 452-458.
30. Kammeyer, K. "Birth Order as a Research Variable". Social Forces, 1967, 46; 71-80.
31. Kidwell, J.S. "Number of Siblings, Sibling Spacing, sex and Birth Order: Their Effects on Perceived Parent-Adolescent relationships". Journal of Marriage and the Family 43: 315-332, 1981.
32. Knight, G.P., Kagan, S., and Buriel R. "Perceived Parental Practices and Prosocial Development". The Journal of Genetic Psychology, 1982, 141, 57-65.
33. Kerckhoff, A.C. Socialization and Social Class. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc., 1972.
34. Kohn, M.L. "Social-Class and Parent-Child Relationships: An Interpretation", American Journal of Sociology, 1963, 68 (January): 471-480.
35. Kohn, M.L. "Social Class and Parental Values", in R. Winch and L. M. Goodman (Eds.). Selected Studies in Marriage and the Family. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1968.
36. Kohn, M.L. Class and Conformity: A Study of Values, Homewood, Illinois: The Dorsey Press, 1969.
37. Kongar, E. İzmirde Kentsel Aile. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, A-3, 1972.
38. Köknel, Ö. Türk Toplumunda Bu Günün Gençliği. İstanbul, 1970.

39. Landis, P.H. *Teenage Adjustment in Large and Small Families*. Washington State University Agricultural Experiment Station, Bulletin No. 549, 1954.
40. Lasko, J.K. "Parental Behavior Towards First and Second Children". *Genetic Psychology Monographs*, 49, 96-137, 1954.
41. Lehmann, J.I. "Some Socio- Cultural Differences in Attitudes and Values". *The Journal of Educational Sociology*, 1962, 36, 1-9.
42. Mc Kinley, D.G. *Social Class and Family Life*, New York: The Free Press, 1964.
43. Nelson. D.D. "A Study of personality Adjustment Among Adolescent Children with Working and Non-working Mothers. " *Journal of Educational Research*, 1971, 64, 1328-1330.
44. Nye, I. "Adolescent - Parent Adjustment in Socio-Economic Levels as a Variable". *American Sociological Review*, 16: 34-349, 1952.
45. Nye, F., Carlson, J., and Garrett, G. "Family Size Interaction, Affect and Stress". *Journal of Marriage and the Family*, 32, 216-226, 1970.
46. O'Connell (1983)- (c.f. *The Effects of Maternal Employment on Adolescent Daughters: Larry Jensen ad Marilyn Borges, Adolescence, Vol. XXI, No. 83, Fall, 1986*).
47. Oskay, G. *Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması (Doktora Tezi)* H.Ü. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, Ankara, 1981.
48. Özbek, A. *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ankara Üni.Tıp Fak. Yay. No.243, 1971.
49. Peterson, E.T., and Kunz, P.R. "Parental Control over Adolescents According to Family Size. " *Adolescence, Vol. X. No. 39. Fall, 1975*.
50. Psathas, G. "Ethnicity, Social Class and Adolescent Independence from Parental Control", *American Sociological Review*, 1957, 22 (August): 415-423.
51. Rainwater, L. *And the Poor Get Children: Sex, Contraception and Family Planning in the Working Class*. Chicago: Quadrangle Books, 1960.
52. Richardson, R.A., Burgess, J.M., and Burgess, R.L. "Family density and the Maltreatment of Children: A Social Interactional Analysis". Unpublished manuscript. The Pennsylvania State University, 1983.
53. Richer, S. "The Economics of Child-Rearing". *Journal of Marriage and the Family*, 30 (August): 462-466, 1968.
54. Rosen, B. "Family Structure and Achievement Motivation". *American Sociological Review*, 1961, 26 (August): 574-585.
55. Rosen, B.C. "Social-Class and the Child's Perception of the Parent". *Child Development*. 1964, 35 (December): 1147-1153.
56. Scheck, D.C., and Emerick, R. "The Young Male Adolescent's Perception of Early Child-Rearing Behavior: The Differential Effects of Socio-Economic Status and Family Size". *Sociometry*, Vol. 39, No. 1, 39-52, 1976.
57. Sears, R.R., Maccoby, E.E., and Levin, H. *Patterns of Child-Rearing*. New York: Harper and Row, 1957.
58. Siegel, A.E., and Haas, M.B. "The Working Mother: A Review of Rescarch".

Child Development, 1963, 34, 513-542.

59. Smith, T. E. An Empirical Comparison of Potential Determinants of Parental Authority. *Journal of Marriage and the Family*, 1977, 39, 153-164.
60. Smith, D., and Self, G. D. "The Congruence Between Mothers' and Daughters' Sex-role Attitudes: A Research Note. *Journal of Marriage and the Family*. 1980, 42, 105-109.
61. Spanier, G.B. "Measuring Social Class Among College Students: A research Note". *Adolescence*, Vol. XI, No. 44, Winter, 1976.
62. Stolz, L.M. "Effects of Maternal Employment on Children: Evidence From Research". *Child Development*, 1961, 31, 749-782.
63. Stott, L.H. "Parental Attitudes of Farm, Town and City Parents in Relation to certain Personality Adjustments in their Children". *Journal of Genetic Psychology*, 1940, 11, 325-329.
64. Şemin, R. Gençlerimizin Psiko-Pedagojik Problemleri-Kalkınmamıza Engel Olan Başlıca Sebepler. İ.Ü. Ed. Fak. Yay. No. 1086, 1964.
65. Templeton, J.A. "Influence of Family size on Some Aspects of Teenagers' Attitudes, Behavior and Perceptions of Home Life". *Family Life Coordinator*, 3 (July): 51-57, 1962.
66. Tezcan, M. Kuşaklar Çatışması- Okuyan ve Çalışan Gençler Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1981.
67. Uluğtekin, S. Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri - Ana-Baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlık ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkilerin Araştırılması. Ankara Üniversitesi Eğitim Fak. Doktora tezi, 1977.
68. Ünver, Ö. ve Arkadaşları. 10-24 Yaş Gençlerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları, Editor: N. Nirun. Ankara Gazi Üniversitesi, Basın Yayın Yüksek Okulu Matbaası, 1986.
69. Vassaf, Y.H.G. Ankara Üniversitesi İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çeşitli niteliklerine göre Karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü Doktora Tezi, 1977.
70. Vogel, S.R. ve Arkadaşları. "Maternal Employment and Perception of Sex Roles Among College Students". *Developmental Psychology*. 1970, 3, 384, 391.
71. Walters, E., and Crandall, V.J. "Social Class and Maternal Behavior from 1940 to 1960". *Child Development*, 1964, 35 (December): 1021-1032.
72. Woods, M.B. "The Unsupervised Child of the Working Mother". *Developmental Psychology*, 1972, 6, 14-25.
73. Yussen and Santrock (1984)- c.f. "The Effects of Maternal Employment on Adolescent Daughters"- Larry Jensen and Marilyn Borges. *Adolescence*, Vol. XXI, No. 83, Fall, 1986.